

УДК 82-1/-9Кундера

ПОЕТИКА ДРУГОРЯДНОГО В РОМАНІ „ТОРЖЕСТВО МІЗЕРНОСТІ” МІЛАНА КУНДЕРИ

Тетяна Володимирівна Бовсунівська

orcid.org/0000-0002-2018-4674

tetyanabov@gmail.com

Доктор філологічних наук, професор

Кафедра зарубіжної літератури

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Бульвар Шевченка, 14, 01001, м. Київ, Україна

Анотація. Аналізується останній роман Мілана Кундери „Торжество мізерності” з акцентом на змінах у поетиці. Зокрема, йдеться про переосмислення та занепад постмодерністської категорії „симулякр”, яка мало залежала від реальності, врешті, втрачала зв’язок із нею зовсім. Образний ряд роману Кундери не має жодного відношення до симулякризації доби постмодернізму. Презентуючи в новому романі й новий підхід до зображення людини, М. Кундера надає перевагу периферійному перед ядерним, маргінальному – перед центральним тощо. Основою нового роману письменника стали анекдоти про Сталіна та його оточення. Звідси нарративна специфіка та мінімізація форми.

Ключові слова: роман-анекдот, образ, периферійний образ, поетика другорядного, гра, епізодичний персонаж, контраверсійний лейтмотив, втрата особистості, ідентичність.

У сучасній літературі дедалі частіше на перший план зображення чи ідеологічного окреслення висуваються другорядні, епізодичні постаті. Якщо романтики шукали виняткові особистості, реалісти – типові, натуралісти задовольнялися випадковим відбором на тлі деталізованого середовища, модерністи вдавалися до крайньої індивідуалізації, постмодерністи захоплювалися симуляціями в гіперреальності, то початок ХХІ століття ознаменувався актуалізацією периферійного образно-тематичного ряду літературного твору. Часто на периферійних ідеологічних

об'єктах / суб'єктах акцентується більша частина ідеологічного поля, ніж на центральних. Гра в підміну другорядного / центрального, випадкового / засадничого в сучасній літературі формується в усталений мистецький принцип. Наприклад, у творчості Е.-Е. Шмітта це увиразнено в низці творів („Як я був витвором мистецтва”, „Інша доля”, „Улісс із Багдада” та ін.). У Шмітта головний герой „брат братів Фонеллі” у повісті „Як я був витвором мистецтва” самовизначається як повна нікчемність: „– Вас можна назвати, скажімо, повною мізерністю? – Так! – захоплено вигукнув я. – Я повний нуль без палички” [13]. Головний герой стає „Адамом біс”, погоджується на дивний експеримент, приймаючи пропозицію повністю відмовитись від свого життя, родини, особистості та розпочати існування як нежива істота – скульптура в колекції божевільного генія Лами. Всі його особистісні характеристики зникають, аж до того часу, поки в ньому не формується любовне почуття та бажання повернути собі особистість, яке, власне, пробуджується коханням і продиктоване неможливістю позбутися власної особистості, адже без неї це почуття не існує. Пошук яскравого, але пересічного, другорядного, але виразного, – ось характерна поетика сучасності. У наш час звертаються до поетизації другорядного, мізерного, пересічного найбільш яскраві представники літератури.

Наприклад, останній роман М. Кундери „Торжество мізерності” (2014 р.) являє собою значне відхилення від його характерної романної поетики, описаної дослідниками [3; 4; 5; 12], саме у тому плані, що об'єктом зображення стають постаті не просто пересічних, а й узагалі нікчемних, розчавлених історією та цивілізацією людей. Величні постаті (як у романі „Безсметря”) у цьому разі постають лише тлом до проявлення їхньої незначимості та беззмістовності. „Роман як уявний рай індивідуальностей” [6, с. 212] може без будь-яких перешкод відтворювати не тільки гучні та епатажні постаті, а й незначні, змазані, тіньові комічні (див.: [7; 8; 9]). Хоча поетика роману „Торжество мізерності” й відрізняється від інших романів М. Кундери (це перший в його творчості роман-анекдот), все ж основні принципи романної оповіді в ньому дотримані:

Ось деякі із принципів, які я можу вважати своїми власними. По-перше, всі історичні обставини я викладаю максимально економно. ...Принцип другий: з усіх історичних обставин я беру до уваги тільки ті, що створюють для моїх персонажів якусь показову екзистенційну ситуацію. ...Принцип третій: Історіографія описує історію суспільства, а не історію людини. Ось чому історичні події, які викладаються у моїх романах, часто забуті історіографією. ...Але найважливішим є четвертий принцип: не лише історичні умови повинні створювати нову екзистенційну ситуацію для персонажа роману, а Історія повинна *сама по собі* бути сприйнята й проаналізована як екзистенційна ситуація [6, с. 58–59].

Численні розвідки його творчості [3; 4; 5; 12 та ін.] також засвідчують складні поетичні сплетіння маргінесу й величі як стійкої властивості його стилю мислення. До речі, наголошували й на особливій цікавості М. Кундери до анекдотів. Зокрема, С. Зенкін зауважував:

Мілан Кундери, в порівнянні з Бальзаком, ще більш посилив цю анекдотичність, розповідаючи вже не просто анекдот, а „поганий анекдот” у дусі Достоєвського, низку безглуздих і неблагопристойних скандалів [4, с. 178].

Тяжіння М. Кундери до анекдоту проявилось ще у 1963 році, коли у його маленькій книжечці „Смішні кохання” раптом виникають „меланхолійні анекдоти” – три історії про кохання так були названі самим автором, а потім ця структура розширювалась, врешті, утворивши велику книгу новел анекдотичної жанрової природи у 1970 році. Власне, у романі „Жарт” (1967) знову з’являються кундерівські „меланхолійні анекдоти”, бо весь сюжет твору – наскрізь анекдотичний (герой втрачає все внаслідок невдалого жарту, стає жертвою ідеологічної системи).

У новому романі „Торжество мізерності” М. Кундери ми стикаємось як із екзистенційною ситуацією минулого в житті партійної мізерії / еліти, так і з сьогочасним її ідеологічним та іронічним переосмисленням у жанрі короткого роману-анекдоту. Утворення історичного коловороту екзистенційних ситуацій другорядних постатей аж ніяк не принижує хід історії, навпаки, увиразнює його та емоційно наснажує. Засадничими наративної

структури тексту стають численні анекдоти про Сталіна та його оточення. Це дало змогу утворити своєрідний бар'єр мудрого часу, який усе розставляє на свої місця, між сталінською добою та сучасником, мінімізувати епохальні постаті минулого, навіть вдатися до гри цією анекдотичною мізерією, адже нічим більше в нашому житті вони стати не можуть.

Отже, у центрі роману „Торжество мізерності” опиняється всіма забута постать Михайла Івановича Калініна (1875–1946) – голови центрального виконавчого комітету СРСР. Саме на його честь і було перейменовано місто Кенігзберг, останній притулок Іммануїла Канта, яскравого представника романтичної ідеалістичної філософії. Притаманна М. Кундері манера іронічно-жартівливої інтерпретації розкривається через численні анекдоти про Сталіна та його оточення, які, завперш, й окреслюють постать і значущість Калініна для вождя. Зокрема, легенда про мисливця й куріпок, яку нібито постійно розповідав „вождь усіх народів”, очікуючи щоразу сміху та захоплення. Однією з таких „улюблених куріпок” є для нього Калінін.

Кульмінацією роману стає авторський аналіз Кенігзберга як Калінінграда. Утворюючи іронічний ряд міст, названих на честь відомих революціонерів, які були перейменовані в пізніші часи (Сталінград – Волгоград, Ленінград – Санкт-Петербург), М. Кундера звертає увагу, що Калінінград не був перейменований, вочевидь тому, що ніхто не міг пригадати саму постать, на честь якої було назване місто. Персонаж Шарль про Калініна каже:

Ця людина не мала жодної реальної влади, вбога, нешкідлива маріонетка, однак впродовж досить тривалого часу він був головою Президії Верховної Ради, тобто з точки зору протоколу це була найбільш впливова людина в державі. Я бачив його фотографію: старий робітник, щось є в ньому від профсоюзного активіста, борідка клинчиком, погано пошитий піджак. Калінін уже тоді був досить старим та страждав запаленням простати, тому вимушений був часто бігати до вбиральні. І ці поклики до сечовипускання бували такими сильними й раптовими, що він повинен був терміново бігти до вбиральні під час офіційного обіду або посеред промови, яку виголошував перед великою аудиторією [10, с. 41].

Саме над цим і любив поглумитися Сталін. Фактично, це майже вся інформація про образ Калініна в романі, решта є тільки доповненням до вже сказаного та його конкретизацією до максимального гротескного розширення образу. Це саме не збільшення смислових обріїв, а нагромадження вже заявленого в інших формах, але не змістах.

Накреслення мізерності Калініна досягається кількома авторськими прийомами. Зокрема, 1) він потрапляє до кола яскравих постатей сучасності, 2) перебуває в колі не менш яскравих сучасників доби Сталіна, 3) протиставляється Канту, похованому в Калінінграді-Кенігзберзі, 4) стабільність назви міста Калінінград як історичний жарт, 5) несемантизоване мовчання окреслює мізерність, як і „тарабанщина”, 6) за допомогою метафорики пам'яті. Майже всі прийоми оповіді мають завданням викрити, окреслити та висміяти мізерність, а водночас і визнати її незнищенність. Таке специфічне переінакшення схеми історії – демонстрація вагомості через екзистенцію окремого мізерного життя – провідна властивість цього тексту.

Калінін у романі постає як комічний страдник, відома маска карнавалу („Страждати, щоб не вимазати штани... Бути страдником своєї охайності...” [10, с. 47]). Читач сміється від самої насолоди комічною ситуацією, і саме на такий ефект розраховує автор, навіть описав його у „Книзі сміху і забуття”: „Сміх, безмежна і чудова насолода, насолода сама по собі...” [7]. Образ Калініна як комічного страдника підсилює цю свою семантику при співвіднесенні з оточенням Сталіна та при перенесенні його ситуації до нашого сьогодення. Наприклад, Ла Франк, постійно щось прожовуючи, не звертає уваги на мізерне оточення, тільки на зваби фуршету. Ситуація випробування, яка за часів Сталіна викликала некомічне нервово збудження та істерики у Хрущова, Брежнєва, Калініна, у сучасному світі споглядається „з легкістю пір'їнки”, яку пані Ла Франк елегантно тримає двома пальцями та виносить „за межі дії”. Вершинним узагальненням старої політично гнітючої ситуації є авторське спрямування на гарній настрій як джерело сміху та насолоди: „Тільки з височини чудового настрою ти можеш милуватися нескінченною людською дурістю та сміятися над нею” [10, с. 108]. Кундера перемагає минуле, утворюючи відстань

не просто історичну, а й морально-естетичну, психологічну між сталінськими забавами та богемічними розвагами сучасних французів, зіштовхуючи дві відмінні історичні екзистенції на користь здорового глузду.

Втрата особистості Калініним відбувається внаслідок соціального тиску. Образ Калініна – другорядний і може не говорити, не вчиняти жодних дій, не висловлювати ідеологем, попри всі високі посади, які він посідав. Він абсолютно детермінований. Відмова від ідентичності особистості, перемога мізерності в добу соціалізму як нездоланна проблема, безперечно, становить ідеологічний ряд смислопородження, проте зловісна правдоподібність зображуваного наштовхує на усвідомлення незримої влади сірої убогої маси над істиною та розвитком. Комерціалізація літератури та піднесення пересічного, мізерного, що з цим пов'язане, збільшує амплітуду між героїкою, елітарністю – та вбогістю й пересічністю, яка тільки вдає із себе значущість. Тому Калінін у світі глобального обміну та торгівлі знову виринає вкрай детермінованим та нікчемним в очах французів, яким узагалі немає до нього діла. Демонструючи його мізерність у сталінські часи, М. Кундера повністю знищує його політичний вагу в інтерпретаціях Шарля.

Однією з яскравих ознак поезики другорядного є зміщення портретних характеристик донизу. Наприклад, у романі „Торжество мізерності” з'являється тілесний лейтмотив пупка. Тілесна паралель надзвичайно відчутна в романі М. Кундери і пупок розвивається як лейтмотив, який заміщає чи витісняє духовність та цілісність: замість тіла – пупок, замість людини – тіло, та ще й не все, а його майже інтимна частина (роман відкриває частинка під назвою „Ален розмірковує про пупок”). Витіснення цілісного та багатогранного образу людини на периферію, а натомість запровадження тілесно-мінімізованої деталізації, яка заступає особистість, – це специфіка нашого часу. Ален робить відкриття для Рамона: „Мода на пупки торжественно відкрила нове тисячоліття!” [10, с. 145]. Маргінес стає актуальним, ядерні повнокровні образи – периферійними, і там, на периферії, вони втрачають всяке ідеологічне значення, крім комічного. Персонаж Рамон наполягає: „Мізерність, друг мій, це і є сутність існування. Вона з нами завжди і скрізь. Вона навіть там, де

ніхто не бажає її бачити: в жахах, у кривавій бійні, в найстрашніших нещастях” [10, с. 156]. І цим жорстоким одкровенням, власне, завершується роман.

Увиразненню нікчемності та мізерності служать також контраверсійні щодо неї мотиви, як-от мотив Шагала, Шопенгауера, Канта чи ангела в тексті Кундери. До речі, лейтмотив ангела дуже своєрідно з’являється в романі Кундери – як своєрідна обіцянка *happу end*, яка так і не була виконана. Світ у романі настільки маргіналізується, що про ангела автор, здається, забуває.

Якщо класична поетика передбачала зображення цілісної людської особистості, була спрямована на вироблення прийомів та засобів такого зображення, то сучасна нелінійна постнекласична поетика таку мету не переслідує. Тепер на арену зображення виходять не постаті, а контури, не особистості, а їхнє часткове тілесне відображення, не самі люди, а їхні функції. Широко використовується Кундерою прийом характеристики від третьої особи. Саме такі, наприклад, в очах Сталіна його побратими-партійці:

Пригадайте-но туалет, де ви зачинялись та обурювались моєю історією про двадцять чотири куропатки? Як я розважався в коридорі, слухаючи ваші волювання, але водночас думав: невже я витрачаю всі свої сили ось на цих бовдурів? На цю мізерію? [10, с. 127].

Знаменно те, що власне людини в її класичному поетологічному розумінні ми і не знайдемо в сучасній літературі. Навіть образ тирана Сталіна подано в романі в неочікуваному ракурсі (як захоплений пропагандист філософії Шопенгауера) та підпорядковано поетиці другорядних персонажів. Сталін у романі – тільки тло для життя породженої ним партійної мізерності.

Рекламна фетишизація, віртуалізація внаслідок суцільної комп’ютеризації населення, культ експериментування, втрата ймовірного центру (тут маємо подякувати активності Ж. Дерріда) в сучасній літературі призводять до викривлення людського образу, до його переродження в емблему – мінімальний смисловий знак, часто негативного змісту, зокрема й у романі „Торжество мізерності”. М. Кундера завжди протистояв постмодерністській

симулякризації, у новому романі він подає зразок такого переродження образного ряду, якого ніколи не було не тільки в постмодерністській літературі, але і в його власній творчості. Він грає великим і малим, розкриває потаємні куточки комуністичної буденщини партійної еліти, зводячи самих її представників до рівня нужденних та залежних суб'єктів, чия воля та вибір паралізовані страхом. Такий образний ряд утворюється внаслідок анекдотичного перевертання істин.

Романи М. Кундери „Нестерпна легкість буття”, „Жарт” та ін. також поетизують другорядні постаті щодо „осьового часу” їхньої доби. Механізми такої поетизації часто нагадують структури анекдотів, що зазнають надмірного текстового нарощування, настільки великого, що сама суть анекдотичного патерну, закладеного в основу, може читачем не помічатися. Сакралізація повсякдення в сучасній літературі канонізує другорядні постаті та ідеї. Мізерність як частина поетики повсякдення всебічно аналізована у працях Ф. Броделя, К. Воротинцевої, І. Манкевич, А. Шютца та ін. [1; 2; 11; 14]. Броделівська деталізація матеріальної культури, його увага до дрібних побутових предметів у добу постмодернізму не була достатньо оцінена та застосована, проте „повсякдення – це дрібні факти, ледь помітні в часі та в просторі. ...Іноді буває достатньо кількох забавних історій, для того, щоб відразу висвітлити і показати спосіб життя” [1, с. 39]. Кундера вихопив з історії СРСР саме таку „забавну історію”, яка дозволяє висвітлити дух епохи. Піднесення мізерності, другорядності, пересічності, примноження її актуальності, зростання попиту на неї не тільки в масовій літературі, у відвертому кічі, а й у рафінованих текстах живих класиків, яким, власне, і є М. Кундера, сигналізує про радикальні зміни в системі поетичного мислення. Загублена чи втрачена в теоретичних перипетіях постмодернізму особистість, її ідентичність, вивільнила простір для численних пересічних постатей, які відображають добу в характерних ознаках її смислотворення. Вони вже не є симулякрами – симуляцією на авторський лад та смак, їм належить крихта – але достовірності буття.

1. *Бродель Ф.* Структуры повседневности: возможное и невозможное / Ф. Бродель // Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV–XVIII вв. : в 3 т. – Москва : Прогресс, 1986. – Т. 1. – 622 с.
2. *Воротынцева К. А.* Поэтика повседневности в аспекте действительности героя / К. А. Воротынцева // Критика и семиотика. – Москва, 2010. – Вып. 14. – С. 276–292.
3. *Зверев А.* Герои Кундери: между пустотой и кичем / А. Зверев // Иностранная литература. – 1993. – № 11. – С. 231–237.
4. *Зенкин С. Н.* Денон, Бальзак, Кундера: от преромантизма до постмодернизма / С. Н. Зенкин // Иностранная литература. – 1997. – № 5. – С. 174–181.
5. *Кольхауэр М.* Роман и идеология. Точки зрения / М. Кольхауэр // НЛЮ. – 1995. – № 15. – С. 72–86.
6. *Кундера М.* Искусство романа / М. Кундера. – Санкт-Петербург : Азбука, 2013. – 224 с.
7. *Кундера М.* Книга смеха и забвения / М. Кундера; [пер. Н. Шульгиной]. – Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2003. – 336 с.
8. *Кундера М.* Нарушенные завещания : эссе / М. Кундера ; [пер. с фр. М. Таймановой]. – Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2004. – 288 с.
9. *Кундера М.* Творцы и пауки / М. Кундера // Иностранная литература. – 1997. – № 10. – С. 203–214.
10. *Кундера М.* Торжество незначительности / М. Кундера. – Санкт-Петербург : Азбука, 2016. – 160 с.
11. *Манкевич И.* Поэтика обыкновенного : опыт культурологической интерпретации / И. Манкевич – Санкт-Петербург : Алетейя, 2011. – 712 с.
12. *Шерлаимова С. А.* Милан Кундера и его романная философия / С. А. Шерлаимова. – Москва : Индрик, 2014. – 272 с.
13. *Шмитт Э.-Э.* Как я был произведением искусства / Э.-Э. Шмитт. – Минск : Макбел, 2007. – 256 с.
14. *Шютц А.* Структура повседневного мышления / А. Шютц // Социологические исследования. – Москва, 1988. – Вып. 2. – С. 129–137.

ПОЭТИКА ВТОРОСТЕПЕННОГО В РОМАНЕ „ТОРЖЕСТВО НЕЗНАЧИТЕЛЬНОСТИ” МИЛАНА КУНДЕРЫ

Татьяна Владимировна Бовсуновская

orcid.org/0000-0002-2018-4674

tetyanabov@gmail.com

Доктор филологических наук, профессор

Кафедра зарубежной литературы

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Бульвар Шевченко, 14, 01001, г. Киев, Украина

Аннотация. Осуществлён анализ последнего романа Милана Кундеры „Торжество незначительности” с оглядкой на изменения в поэтике современного романа. В частности, речь идет о переосмыслении постмодернистской категории „симулякр”, которая мало зависела от реальности, наконец, теряла связь с ней совсем. Образный ряд романа Кундеры не имеет никакого отношения к симулякризации эпохи постмодернизма. Представляя в новом романе и новый подход к изображению человека, М. Кундера предпочитает периферийное – ядерному, маргинальное – центральному и пр. Основой нового романа писателя стали анекдоты о Сталине и его окружении. Отсюда нарративная специфика и минимизация формы.

Ключевые слова: роман-анекдот, образ, периферийный образ, поэтика второстепенного, игра, эпизодический персонаж, контраверсионный лейтмотив, потеря личности, идентичность.

POETICS OF SCANTINESS IN THE MILAN KUNDERA’S NOVEL “THE FESTIVAL OF INSIGNIFICANCE”

Tetiana Bovsunivska

orcid.org/0000-0002-2018-4674

tetyanabov@gmail.com

The Department of Foreign Literature

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Shevchenko Boulevard 14, 01001, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article includes analysis of the latest novel by Milan Kundera “The Festival of Insignificance” with a focus on changes in poetics. In particular, it is about the decline and rethinking of the postmodern category of “simulacrum”, which hardly depended on reality and eventually lost touch with it all. The series of images in Kundera's novel has nothing to do with the process of simulacration of the postmodernism era. The novels “The Unbearable Lightness of Being”, “The Joke” and others by M. Kundera poetize the secondary figures regarding the “axial time” of their age. The mechanism of such poetization often reminds the structure of anecdotes, which undergo an excess growing of the text to such extend that even the essence of the anecdoting pattern, laid in the foundation can stay unnoticed by the reader. The sacralization of everyday life in modern literature canonizes secondary figures and ideas. Presenting a new approach to the image of a person in a new novel, M. Kundera gives preference to the peripheral before the the nuclear, to the marginal before the central and so on. The foundation for the new novel was

built on the anecdotes about Stalin and his entourage. This is the reason for the peculiarities of the narration and minimization of the form. Kundera snaps from the history of the USSR such a “funny story” which allows to highlight the spirit of the era. The rise of the meticulousness, of the secondary, of the mediocre, increase of its relevance, of growing demand for it, not only in the mass literature but also in the refined texts of the living classics signals us of radical changes in the entire system of poetic thinking of the modern age.

Key words: novel-anecdote, character, peripheral image, poetics of the secondary image, game, episodic character, controversial motif, loss of identity, identity.

References

1. Braudel F. *Struktury povsednevnosti: vozmozhnoe i nevozmozhnoe* [Structures of the Eveday Life: The Possible and The Impossible]. In: *Material'naia tsivilizatsiia, ekonomika i kapitalizm, XV–XVIII vv.* Moscow, 1986, vol. 1, 622 p.
1. Vorotyntseva K. A. *Poetika povsednevnosti v aspekte deistvitel'nosti gerioia* [Everyday Poetics in the Aspect of the Reality of the Hero]. *Kritika i semiotika*, 2010, no. 14, pp. 276–292. (in Russian).
2. Zverev A. *Geroi Kundery: mezhdru pustotoi i kichem* [Kundera’s Characters: Between Emptiness and Kitsch]. *Inostrannaia literature*, 1993, no. 11, pp. 231–237. (in Russian).
3. Zenkin S. N. *Denon, Bal'zak, Kundera: ot preromantizma do postmodernizma* [Denon, Balzac, Kundera: from Pre-romanticism to Post-modernism]. *Inostrannaia literature*, 1997, no. 5, pp. 174–181. (in Russian).
4. Kohlhauer M. *Roman i ideologiiia. Tochki zreniia* [A Novel and An Ideology. Pains of View]. *NLO*, 1995, no. 15, pp. 72–86. (in Russian).
5. Kundera M. *Iskusstvo romana* [The Art of the Novel]. Saint Petersburg, 2013, 224 p. (in Russian).
6. Kundera M. *Kniga smekha i zabveniia* [The Book of Laughter and Forgetting]. Saint Petersburg, 2003, 336 p. (in Russian).
7. Kundera M. *Narushennye zaveshchaniia* [Testaments Betrayed]. Saint Petersburg, 2004, 288 p. (in Russian).
8. Kundera M. *Tvortsy i pauki* [The Creators and The Spiders]. *Inostrannaia literature*, 1997, no. 10, pp. 203–214. (in Russian).
9. Kundera M. *Torzhestvo neznachitel'nosti* [The Festival of Insignificance]. Saint Petersburg, 2016, 160 p. (in Russian).
10. Mankevich I. *Poetika obyknovennogo: opyt kul'turologicheskoi interpretatsii* [Poetics of the Ordinary: Experience of The Culturological Interpretation]. Saint Petersburg, 2011, 712 p. (in Russian).

11. Sherlaimova S. A. *Milan Kundera i ego romannaia filosofii* [Milan Kundera and His Novel Philosophy]. Moscow, 2014, 272 p. (in Russian).
12. Schmitt E.-E. *Kak ia byl proizvedeniem iskusstva* [How I Was a Work of Art]. Minsk, 2007, 256 p. (in Russian).
13. Schütz A. *Struktura povsednevnogo myshleniia* [The Structure of the Everyday Thinking]. *Sotsiologicheskie issledovaniia*, 1988, no. 2, pp. 129–137. (in Russian).

Suggested citation

Bovsunivska T. Poetyka druhoriadnoho v romani “Torzhestvo mizernosti” Milana Kundery [Poetics of Scantiness in the Milan Kundera’s Novel “The Festival of Insignificance”]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2017, no. 95, pp. 20–31. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 15.06.2017 р.